

Kansanedustaja, Kainuun maakuntahallituksen puheenjohtaja
Timo Korhonen

Maakuntavaalit, case Kainuu

Kainuun hallintokokeilu

- Kainuun hallintokokeilu käynnistyi 1.1.2005
- 2005 – 2012 toteutetun kokeilun tarkoituksena oli kokemusten hankkiminen siitä, miten maakunnallisen itsehallinnon vahvistaminen vaikuttaa Kainuun kehittämiseen, peruspalvelujen järjestämiseen, kansalaisten osallistumiseen, maakunnan ja keskushallinnon suhteeseen sekä kuntien ja valtion aluehallinnon toimintaan. Kokeilun tavoitteena oli edistää Kainuun alueen kehitystä ja vahvistaa sen tulevaisuutta lisäämällä maakunnallista itsehallintoa ja kuntien välistä yhteistyötä.
- Suoralla kansanvaalilla valitun maakuntavaltuuston alaisuuteen koottiin kuntien sosiaali- ja terveydenhuolto, toisen asteen koulutuksen järjestäminen, erikoissairaanhoido, maakunnan yleinen elinkeinopolitiikka ja aluekehitystoiminta.
- Kainuun mallin myönteiset vaikutukset palvelujen järjestämiseen ovat seurausta päätöksentekomallista, voimavarojen kokoamisesta ja rahoitusratkaisusta.
- Kainuussa pidettiin syksyllä 2004 ensimmäistä kertaa Manner-Suomen historiassa suorat maakuntavaalit.
- Kunnallisvaalien yhteydessä pidetyissä vaaleissa kainuulaiset pääsivät valitsemaan edustajansa Kainuun maakuntavaltuustoon. Suorat maakuntavaalit ovat suomalaisessa alue- ja paikallishallinnon uudistamisessa ehkä tärkein demokratiaan liittyvä yksittäistä kansalaista koskettava muutos.

Maakuntavaalit syksyllä 2004

- Kuntavaalit ja maakuntavaalit olivat samassa yhteydessä
  - o Ensimmäisten maakuntavaalien vaalipäivä oli 24.10.2004 ja ennakköänestys kokeilualueen kunnissa toimitettiin 13.–19.10.2004. Äänestys – myös ennakköänestys - oli siis mahdollista vain kokeilualueella. Vaalipiirinä oli hallintokokeilualue.
- Vaalien ja kokeilun käynnistymisen välinen aika oli liian lyhyt!
- Maakuntavaltuustoon valittiin 39 valtuutettua (363 ehdokasta)
  - o kuntalakia pienepää valtuustoa perusteltiin kustannus- ja tehokkuus- sekä toimintakykyisillä
    - johti demokratian kaventumiseen
  - o Hare-Niemeyerin menetelmällä.
  - o Käytössä olivat kuntakiintiöt, jotka takasivat jokaiselle kunnalle tietyn vähimmäismäärän edustajia suhteessa niiden asukaslukuun.
    - Haluttiin varmistaa se, että kaikista kunnista saadaan edustaja valtuustoon. Samalla haluttiin estää keskuskaupungin ylivalta valtuustossa.
    - Kajaanista eri puolueista tuli 17 valtuutettua
      - ellei kuntakiintiötä - Kajaanista olisi tullut 15 valtuutettua

- Äänestyslippujen erottamiseksi maakuntavaalien äänestyslippu painettiin ruskealle, kunnallisvaalien äänestyslippu valkoiselle paperille.
  - o Tästä huolimatta peräti neljä prosenttia maakuntavaalien äänestyslipuista jouduttiin hylkäämään. Hylkäämisen syy oli useimmiten se, että äänestäjä oli merkinnyt maakuntavaalien äänestyslippuun kunnallisvaaliehdokkaan numeron.
- Vaalin tuloksen laskeminen monimutkainen: Kahdeksanvaiheinen tuloslaskenta!
  - o Äänestäjien tahto hämärtyi
    - Kunnasta, jossa yhden puolueen kannatus ylivertainen, pääsikin toisen puolueen ehdokas lävitse
      - Vuolijoelta yksi valtuutettu: Paikan sai puolue B, vaikka sitä oli kannattanut kunnassa vain 12,4 % äänestäjistä. Paikkaa ei saanut puolue A, vaikka sen kannatus oli 48,3 %
    - Samasta poliittisesta ryhmästä tuli valituksi pienemmällä äänimäärällä kuin samalta listalta jäi valitsematta = kotikunta. Puolue A:n valtuutettu tuli 166 äänellä valituksi, mutta saman puolueen ehdokas 286 äänellä jäi valitsematta.
  - o Ellei äänestäjä tiedä, miten oma ääni vaikuttaa vaalien tulokseen, heikkenee äänestysinto
- Kainuu esitti kuntakiintiöstä luopumista seuraavissa maakuntavaaleissa!

Maakuntavaalit syksyllä 2008

- Kuntakiintiö poistettiin ja maakunta yhtenä vaalipiirinä.
  - o Valittiin 59 valtuutettua (366 ehdokasta / 11 puoluetta tai valitsijayhdistystä) kuntalain mukaisesti.
    - Mahdollisti kattavamman edustuksen suhteessa väestömäärään
  - o Kuntakiintiöstä luopuminen mahdollisti paremmin äänestäjien tahdon toteutumisen
  - o Ohjasi (ainakin periaatteessa) valtuuston työtä ajatuksellisesti enemmän siihen suuntaan, että kyse on maakunnan asioiden päättämisestä, ei oman kotikunnan etujen valvomisesta.
- Keskuskaupunki Kajaanista eri puolueista tuli 27 valtuutettua
- On hyvä katsoa myös muuta kattavuutta kuin absoluuttisia paikkoja
  - o Keskimäärin valtuutettuja 0,7 tuhatta kainuulaista kohti
  - o Kajaanista 0,7 valtuutettua tuhatta kunnan asukasta kohti
  - o Suomussalmi, Paltamo pienin 0,5 valtuutettua tuhatta kunnan asukasta kohti
  - o Sotkamo suurin 1 valtuutettu tuhatta asukasta kohti
- Edustavuutta voi tarkastella myös vertaamalla kunkin kunnan asukkaiden osuutta maakunnan väestöstä maakuntavaltuustopaikkojen osuuteen koko valtuustosta.
  - o balanssi melko hyvä, kun kuntakiintiöitä ei enää ollut
- Molempien maakuntavaalien myötä kuntavaalien ehdokasmäärät putosivat jonkin verran.
  - o Luottamuspaikkojen määrä kunnissa laski

Muutos

- Kainuulaiset maakuntavaltuutetut toimivat maakunnan asukkailta saadulla mandaatilla
  - o olivat siten vastuussa vain äänestäjilleen. Yleensä kuntayhtymän asioista päättävät kunnan valitsevat edustajat, jotka täten ovat vastuussa omalle kunnalleen.

Äänestysaktiivisuus

- Kainuussa maakuntavaalien äänestysprosentti jäi v. 2004 51,3 prosenttiin, kunnallisvaaleissa 52,4 prosenttiin.

- V. 2008 52 % ja kuntavaaleissa 53,4 %.
- Kunnallisvaaleissa aktiivisuus nousi vain hieman korkeammaksi. Kunnallisvaalien äänestysprosentti koko maassa oli 58,6 prosenttia.
- Aktiivisimpia koulutetut ja hyvätuloiset

Huomioitavaa

- Äänestysprosentin osalta voi todeta, että tiedottamisessa epäonnistuttiin; päättäjät eivät pystyneet selvittämään kainuulaisille, kuinka tärkeästä asiasta kokeilussa on kyse. Puhuttiin ehken liikaa hallinnosta, kokeilusta ja byrokratiasta
  - o Ehken liian vähän puheissa tehtiin tulevaisuutta, luotiin mahdollisuuksia ja turvattiin palveluita
  - o Ihmisillä oli melko vähän tietoa maakuntavaaleista ja yleensäkin maakunnan ja maakuntavaltuuston tehtävistä
    - V. 2004 enemmistö ihmisistä piti kuntavaaleja tärkeämpinä, vaikka 60 % tehtävistä siirtyi maakunnalle
      - Huom.: kunnanhallitusten päätösmäärä aleni vuosittain vain noin 9 % kokeilua edeltävään aikaan.
  - o Kyselyjen mukaan kainuulaiset eivät varsinkaan 2004 vaaleissa ymmärtäneet, että mm. sote ja 2 asteen koulutus päätetään maakunnassa, ei kunnissa.
  - o Kokeilun edetessä tietoisuus parani
- Tiedottamiseen kannattaa panostaa
  - o Itse maakuntien, puoluejärjestöjen ja ehdokkaiden
- Molemmissa vaaleissa äännet keskittiin vahvasti oman kunnan ehdokkaille
  - V. 2004 vain 15 % äänistä meni muille kuin oman kunnan ehdokkaalle
  - V. 2008 vaaleissa äänestyspäätökseen vaikutti kyselyn mukaan
    - Eniten merkitsee henkilö (80%)
    - toiseksi eniten oman kunnan ehdokas (73%)
  - Keskimääräistä vähemmän tärkeänä oman kunnan ehdokkaan äänestämistä pitivät kajaanilaiset.
- Maakunnallista ajattelua on syytä korostaa, maakuntapäätäjät eivät edusta vain omaa kotikuntaansa, vaan koko maakuntaa!
  - o Keskeistä ei siis saisi olla se, kuinka paljon kustakin kunnasta on valtuutettuja, vaan se, että maakuntavaltuutetut edustavat koko maakunnan asukkaita.
  - o Mallin ideanahan on koko maakunnan edun ajaminen, jonka avulla myös maakunnan osat eli alueen kunnat hyötyvät myönteisestä kehityksestä. Kuntakiintiöt esimerkiksi voivat luoda myös sen mielikuvan, että maakuntavaltuustossa on oltava jokaisesta kunnasta edunvalvoja, joka pitää oman kunnan puolia.
- Piirijärjestöjen on paneuduttava maakunnan kattavaan ehdokasasetteluun
- Maakunnissa on paneuduttava demokratiaelementin kehittämiseen: Miten varmistetaan mm. se, että edustavuusvajetta ei jäisi. Onko ratkaisu esim. aluelautakunnat tms.?
- **Maakuntavaalien onnistumista eduskunnan on syytä seurata mm. siitä näkökulmasta, kuinka kattavasti valtuutetut jakaantuvat vaalipiiriin**